

Дон Жуан

Автор:

Пантелеймон Куліш

Дон Жуан

Пантелеймон Олександрович Куліш

Пантелеймон Олександрович Куліш

Дон-Жуан (Переспів)

1. Пісня перва (част. 1)

I

Налагодивсь отсе поему віршувать,

Кого ж би то мені та за героя взять?

У нас тепер, що рік — то все нові герої

Роздивимось, аж ні! Не Гектори се з Трої

Не хочу славити пройдисвітів таких

Старий друг Дон-Жуан далеко лучче їх —

Той, що на сцені в нас колись гуляв, крутився,

Аж покіль до чортяк у пекло провалився.

II — IV

.....

V

Як ще не проявивсь Агамемнон Атрід,
Багацько лицарів і мудрих бачив світ
Та й навпісля сього царя царів бувало
Хоч не зовсім таких, а все-таки чимало,
Та через те, що їх поет не виспівав,
Усіх їх до дного народ позабував.
Нікому з них ганьби я не чиню й догану,
А пісню все-таки співаю Дон-Жуану.

VI — VII

.....

VIII

Родився Дон-Жуан в Севіллях осяйних,

Ніде нема жінок і апельсин таких,
Кому не довелось в Севіллях пробувати
Не довелось, мовляв, і дивам дивувати
У шпана города другого не знайти,
Пріч Кадікса хіба, такої красоти,
Ріка Гвадалквівір текла повіз палати,
Де жив Жуанів рід — отець його і мати.

ІХ

Отець його, дон Хоз, був бравий дворянин,
Дворянський рід його ні мур, ні жидовини
Не сплямывав своїм покривенством поганим
Із готів-пращурів бував знай правоправним,
Ніколи на коня хто луччий не сідав,
Ніколи і з коня значніший не зсідав.
Отсей же то дон Хоз вродив мого Жуана,
А той вродив... та ще про се казати рано.

Х

Під пару ж Хозові і Хозиха була.
Письменства всякого і мудрощів дійшла:
Якою б мовою науку ні назвати,

Все знала. Із її умом хіба зрівняти
Єї ж і серце; бо й великого ума
Людина, чуючи, красніла з сорома,
А добродітельна на неї позирала
І мовчки з зависті до неї умирала.

XI

У пам'яті її ніхто не бачив дна,
Мов актор, знала всі комедії вона,
Коли б хто роль свою забув слезувати,
Могла б вона йому напам'ять проказати.
І той, хто синії панчохи поучав,
Як бог сей світ створив, як чорт на бога встав,
І той — здалось би нам — не тямить ні белмеза,
Така промовиста була донна Інеза.

XII

У математиці кохалася найбільш,
Великодуш'єм пишалася незгірш,
В розмовах сипала аттїчеською сіллю,
В високих помислах зближалась к божевіллю,
Сказати коротко: проявою була.

Носила каніфас ізранку, а прийшла
Вечірня пора — шовками шелестіла,
Та їх прописувать не поетичне діло.

XIII

Латину знала, се есть — тільки «Отче наш»,
І греччину також, не вельми то гаразд,
Романи деякі в французині читала,
Хоч, розмовляючи, подекуди й кульгала,
Не вельми вбилася і в шпанчину свою.
Бо темна ніч її була, — на тім стою,
Проблемами її химерними сповняла,
Немов таємність їй поваги надавала.

XIV

Єврейський і аглицький вподобала язик,
Ще й аналогію знаходила між них.
На Біблії вона сю думку обпирала,
Хоч Біблія мені того й не доказала.
Дарма, нехай і так: нема в тому гріха,
Як хто не вчитав священного стиха.
Дивуюсь одному: єврейське слово с у щ и й

У нашій мові б то виходить — п р о к л я т у щ и й.

XV

Є дома в нас такі, що ріжуть язиком,
Вона здавалась нам друкованим письмом.
У неї проповідь блищала в кожнім оці,
Мов сонце із-за хмар на темрявім востоці,
А на самім чолі сіяв чудовий світ:
Там із Новим Старий зіходився завіт
Вона кругом себе всі мряки розганяла.
Бо й казуїстику за пояс затикала.

XVI

Коротке слово: се була сама лічба.
Казав би, в ній сидить тих теорем гурба.
Що попроходила всі цензорські митарства,
Як понадхмарного, так і хмарного царства.
Була в них чистая-пречистая мораль,
Що й зависті самій здавалась мов кришталь,
Та що ні сич, мовляв, ані сова не знає, —
Найгірше з усіх зол, яке між нас буває.

XVII

Шукати рівні їй вважав би я за гріх:
Бо переважила і праведниць усіх,
І так зневажила чортячі трихи кляті,
Що й янгол перестав спасенну охраняти.
У всіх чинах своїх так праведна була,
Як в Гаррісиновім годиннику стріла.
На світі луччого нічого не видали,
Хіба те мазиво, що М а к а с с а р прозвали.

XVIII

Була вона свята; пощо воно с в я т е
Про мир наш грішницький? Слівце чудне й пусте:
Бо й наші праотці не вміли цінувати,
Покіль їх з райської не витурено хати,
Де в тиxості святій в невинності жили,
(Дивуюсь, як вони й добу пробули!)
Отим же то й дон Хоз, як рідне чадо Єви,
Знаходив ласощі на заказному дереві.

XIX

Був чоловіга він лагідного ума:
Чи вчений хто, чи ні, йому було дарма,
Вчашав сюди й туди по власній уподобі,
Про жінку ж байдуже, що, може, й крикне: п р о б і!
Злорікий світ всігди втішається тим злом,
Як царство падає або поважний дом.
Шептали інші: «дві», а інші: «та аж трое!»
Про хатню ж моркву геть доволі і одноі...

XX

Інеза ж, дивлячись понад людьми згори,
Цінила високо достоїнства свої,
Зневагу стерпіти — се треба быть святою
В моральності своїй вона й була такою,
Та в неї у душі чортяче щось було:
Часом находило таке за неї зло,
Що правду й вигадку свою докупи бгала,
І моркву Хозові вже не шкребла — стругала

XXI

Воно річ не трудна із олухом таким,
Що часто й провинить, а все не сторожкий;

Та й наймудріші з нас, що всяке средство знають,
Години й цілі дні такі небачні мають,
Що й віялом своїм дамуня їх уба;
А між дамунями такі завзяті е,
Що віяло у них мечем січе-рубает...
Чого воно так есть, ніхто сего не знае.

XXII

Учену сватати навченому шкода;
Та і такому жить з ученою біда,
Що й добре народивсь і добре в школі вчився,
А потім на книжки й премудрощі ужився.
Чого буває так, про се ні, не скажу:
Не йде в ту річ воно, що вам перекажу.
Я козаком живу, та всіх остерігаю,
Що панночок собі учених вибирають.

XXIII

Дон Хоз і донна Хоз знай гризлись, а за що?
Із множества людей не скаже вам ніхто;
Хоч сотні е таких, що треба все ім знати,
Що не торкається ні їх сіней, ні хати.

Пронирство — се в мене найогидніший гріх,
Но коли я в чому сіяю над усіх,
Так се, щоб справами чужими кермувати,
Дарма про що свої не вмію добре дбати.

XXIV

Отсе ж я умішавсь між них, як добрий друг,
Та на мене від них дихнув важенний дух.
Я думаю, чорти в обох тоді сиділи,
Що не зайду до них, усе замкнені двері,
Одвірник, правда, їх в тому мені признавсь;
Ну, та се ще річ мала, а ось що негаразд:
Що хлопчик Дон-Жуан зненацька чи з настрою
На ганку жовтою облив мене водою.

XXV

Ледаче, в кучерях круг голови, хлопя
Шкодливе змалечку було собі маля.
Родителі його ні в чім ладу не знали,
Опріч у тім, що вдвох усяк його псували.
І виросло з його без упину чортя,
Замість, щоб гризтися між себе без пуття,

Послать було б його в яку хорошу школу,
Чи дома чустрити, як слід, про довшу пору.

XXVI

Дон Хозе і його поважная жона
Обое мучились, як в пеклі сатана,
І хоч бажали вже одно одного смерті,
Однак ніхто не знав, що се нещасні черті.
«Благовоспитана» — бо парочка була:
Перед сторонніми не виявляла зла,
Аж покіль гашений огонь не загорівся
І на ввесь світ скандал, як єсть, не об'явився.

XXVII

Бо пані Хозиха зізвала лікарів,
Щоб довести, що муж її о с а т а н і в
Ті бачать, що він геть розумно розмовляє,
Тоді вона: що муж аж надто злий буває.
Вони питають: чим виявлює він зло?
Сюди-туди — між них нічого не було,
А тільки що вона людей шанує й бога...
Химерною здалась тим лікарям небога.

XXVIII

Вела дневник вона усім його гріхам,
І рилась по його паперам і книжкам,
Щоб ізнайти який докір у божевіллі,
А понуком її були усі в Севіллі.
Розносили кругом балаки по світах,
По адвокатах, по затурканих судах,
Хто ради забавки, від нічого робити,
А хто — щоб давню злість свою задовольнити.

XXIX

Тоді найлучча ся, найтихша з-міждо жен
З такою ясністю дивилась на терен,
Котрим коханого її кругом пронзала,
Як древні спартанки вікам переказали:
Що, як поляже муж, з повагою ронить,
Так слухала й вона всі брехні непорушно,
То й світ увесь гукав: «О! Як великодушна!»

XXX

Річ певна: як усе круг тебе загавчить,
Премудро приятель твій чинить, що мовчить,
Та любо ж і в людей великодушним бути,
А й надто як собі тим можна що здобути.
Не *malus animus* — законницьке воно,
О ні! Ми сей поклін закинули давно,
Самому мститись — се було б не гарне діло,
А інші терзають, — бувай байдужим сміло.

XXXI

Коли вже в тих сварках згадалися старі,
А до старих брехень прибрехано нові, —
Ні я в тім провиню, се кожен добре знає,
Та й ніхто інший; бо усяк їх памятає...
І воскресення їх на славу стане нам...
Печина сей контраст у зуби ворогам,
Та з воскресу того скористує й наука:
Попотрощить нутро — розумна душе штука.

XXXII

Питались друзі їх як-небудь примирити,

А потім родичі, — щоб більше подрочити,
(Трудна річ раяти в танківському случаю,
Не знаю сам — кого б я їм про се пораяв
І друзі й родичі непевний тут народ).
Судовики ж одно торочили: розвод!
Но перше ніж крючкам за працю заплатити,
Дон Хоз умер, звелів Інезі довго жити.

XXXIII

І пренещасно вмер: бо, скільки я прочув
Од судових панів і сам догадлив був,
(Воно ж бо туманом всі речі крити звикли
І до обачності ще змалечку привикли)
Своею смертю річ прегарну зопсував,
Та й тим ще нам жалю великого завдав,
Що всі, хто знав его, сердечно жалкували,
А інші — ти б казав — і сльози утирали

XXXIV

Та, леленько! Умер, і ми з ним погребли
І всіх сусід чувства й суддівські хабарі.
Його дім продано, розпущено всі слуги.

Одну з його дівок узяв жид до услуги,
А другу — ксьондз: так, бач, проміж людьми я чув
Питав у лікаря: чим він недужий був?
«З поганки, — каже, — вмер, а заразивсь від жінки,
Та й сам увівся їй і в серце, і в печінки».

XXXV

Отсе ж дон Хоз та був поважний чоловік.
Я мушу се сказать: бо знав його ввесь вік.
Тим годі хиби вже його слезувати,
Та й нічого гаразд про його розказати,
Коли ж його страсті кипіли надто геть,
Не кумою ж бо й був, щоб з вінцями ущертъ,
Та се того, що він палким на світ родився
І в книжці мудрощі не так-то вельми вбився.

XXXVI

Які б там не були поважності його
Чи хиби — натерпівсь бідаха усього,
Признаймо се: воно нікому не зашкодить,
Тяжку годиноньку — нехай до нас не ходить —
Переболів дон Хоз, як опинивсь один

На курені своїм серед німих руїн.

Боги доматорства його кругом лежали.

Чи жити ще? О ні! Умерти вже з печалі!

XXXVII

Вмер інтестатом Хоз; по нім зоставсь один

Наслідником його de jure — спадковим

Маленький Дон-Жуан. Дома, поля, дуброви

В загребистих руках бариш дали б здоровий,

Та краще одинець у матері росте,

Ніж інде між людьми, всі знаємо про те.

Опекуном йому була сама Інеза

Про догляд сторожкий природи й інтереса.

XXXVIII

Найрозумніша з жон і вдів, також вона

Бажала, щоб Жуан був парагтон ума,

Достойний пращурів правих лицарства сонець,

(Кастилець по отцю, по неньці арагонець),

Щоб левом-рицарем він був із лицарів, —

Про той случай, як цар наш піде на царів, —

Умів конем гасать удень і серед ночі,

І замок взять взяттем чи монастир дівочий.

XXXIX

Та те, чого вона жадала над усе,
Що бачила в самім собі, яко ж про се —
Токмачила, немов з письма святого брала,
Ученим, що синку про вихованок наймала, —
Було: щоб вихован був без потуру — мораль
Всі лекції його — пречисті, мов кришталь,
Перш слухала сама і вихован був моральний,
Все знав, опріч наук, що звуться: н а т у р а л ь н і.

2. Пісня перва (част. 2)

XL

Всі мови, а найбільш він мертві штудував,
З наук же більш, мовляв, абстрактні тільки знав,
Із штук попереймав, сказати б, тільки лишне,
Нащо ж бо панові таке, що звуть — практичне?
«Слобідного» ж того, що скоромом зовуть,
Не дано хлопцеві — ба! — навіть і нюхнуть,

Найбільше ж таємно людського роду розплід,
Щоб не зробив його розпусним ранній досвід.

ХІ

У класиках його морочили, хоч кинь,
Нечисті любовці богів і їх богинь,
Що гомону в римлян і греків наробили,
Та ні штанів, ані корсажів не носили.
Викручувались в тім поважні таторі,
Як від ігумена ченці в монастирі.
Та і Гомера, і Віргілія їх била
Інеза, мов ченців: бо міфів не любила

ХІІ

Овід — вірований гульвіса й брехунець;
Анакреонова мораль — олжи взірець:
В Катулла не знайти пристойної поеми,
Та й Сафо олдою дає примір мерзенний,
Дарма, що Логвин-грек плете, що буцім гімн
Ніколи не ширяв ще політом таким.
Вергілій не грішив своїм стихом тісним,
Опріч «Formosum pastor Corydon» гидким.

XLIII

Лукрецій-бузувір — се надто харч міцна
Про шлунки молоді, й не звариться вона.
А Ювенал — шкода казати, що він злюка
І певно, що його сатира добра штука
Та, правду мовити, буя вже надто він:
Співаючи, реве, мов на пожежу дзвін
І Марціала як хвалить за епіграми,
Що відвертаються від них тендітні дами?

XLIV

Жуан по гарному виданню вчивсь як слід,
Очищено його ще за давнешніх літ
З усього скорому, що хлопцю не годиться
Очима чистими читати, ба й дивиться,
Та жаль було псувать смиренного півця,
І все пришито знов любенько до кінця,
Так ошадив свою кохану річ «іздатель»,
Зробивши скорому дітворі «указатель».

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/kul-sh_panteleymon/don-zhuan

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)